

"En zayıf, en aptal hayvan, en iyi beslenir; meyve kurtları ve balıklar gibi,.. Hem en âciz, en nazik mahlûk, en iyi rızkı o yer; çocuklar ve yavrular gibi,.." Zengin bir adam oturduğu yerden emrederek rızkını ağzına getirtir, nasıl anlamalıyız?

Sorudan, konunun özünün kaçırıldığı anlaşılıyor. Üstad maddeci ve inkârcı felsefenin en temel esaslarına öldürücü bir darbe indiren kâinat çapındaki bir hakikattan bahsediyor:

Maddeci ve inkârcı felsefe:

1) Her şey kendine maliktir ve kendine yeterlidir.

2) *"Hayat bir savaştır ve bu savaş güçlü olanın zaferiyle sonuçlanır."* diye iki esasa inanır.

Üstad söz konusu olan ifadeleri ile bu fikre kâinat çapında bir kerem düsturu ile cevap vermektedir. Önce;

1) Yerinden kımıldayamayan ağaçların onlara göre hareketli ve ağaçlara göre çok üstün tarafları olan hayvanları karşılaştırır. Açıkça ağaçların ve bitkilerin hayvanlara göre daha iyi ve daha kolay beslendiğini nazara verir.

2) Sonra hayvanların balıklar gibi en aptalları ile tilki ve maymun gibi en zekilerini karşılaştırır. Aptalların semizliğini ve zekilerin zayıflığını nazara verir.

3) İnsan ve hayvanlarının ömür devirlerini nazara verir. Doğmadan önce en acizdirler, fakat ağızlarını bile kımıldatmalarına gerek kalmadan göbek kordonundan beslenirler, doğduktan sonra sadece ağızlarını annelerinin memelerine yapıştırmaları gerekir; azıcık daha güçlenip akıl - fikir belirmeye başladığında çığneme zahmetine katlanmaları gerekecek. Büyüyüp geliştiğinde artık anne - babaların himayesi de kalkacak ve kendi rızıklarını kendilerinin bulmaları gerekecektir. Görüldüğü gibi güç kuvvet geldikçe akıl fikir kuvvetlendikçe rızık nazlanmaya başlıyor.

Bütün bunlardan çıkacak sonuç şudur: **"Rızık, iktidar ve ihtiyarın derecesine göre değil, belki acz ve iftikarın nisbetinde geliyor."** "Geliyor" vurgusuna dikkat edilirse, bu bir kerem hakikatına işaret ediyor. Yani rızık canlıların kendi güçleriyle koparıp aldıkları bir ganimet değil, doğrudan doğruya rahmet ve kerem sahibi bir zatın ikramıdır. Ve o da acizliğini, fakirliğini hisseden mütevazı

---

mahlûklarına daha çok veriyor. Kendinde bir güç - kuvvet vehmeden mağrurlara daha az veriyor.

Kâinat çapındaki bu kerem kanununu nazara veren Üstad, aynı şeyin insanın şahsî ve içtimaî hayatında da kendisini hissettirdiğini bildiriyor: Aklına ve kuvvetine fazla güvenen ve hırsla rızık peşinde koşanların halini tasvir etmektedir:

“Hem çok ediplerin ve çok ulemanın fakr-ı hali ve çok aptalların servet ve gınâsı dahi gösteriyor ki, celb-i rızkın medarı zekâ ve iktidar dğildir, belki acz ve iftikardır, tevekkülvâri bir teslimdir ve lisan-ı kal ve lisan-ı hal ve lisan-ı fiil ile bir duadır.”(1)

Soruda geçen, *“Hâlbuki zengin bir adam oturduğu yerden emirlerle rahatlıkla rızkını ağzına kadar getirir mi?”* ifadesine buradan bakarsak, verilenin zenginlik olduğudur. Zenginlik rızka bol bol erişmektir. Bu zekâyâ ve hırsa bakmıyor demektir.

Bunlara ayrı bir örnek olarak da Yahudileri göstermektedir:

“Hem daire-i insaniye içinde her milletten ziyade hırsla dünyaya yapışan ve aşk ile hayat-ı dünyeviyeye bağlanan Yahudi milleti, pek çok zahmetle kazandığı, kendine faydası az, yalnız hazinedarlık ettiği gayr-ı meşru bir servet-i ribâ ile bütün milletlerden yedikleri sille-i zillet ve sefalet, katl ve ihanet gösteriyor ki, hırs maden-i zillet ve hasârettir.”(2)

Üstad, kâinat çapındaki bu kanundan almamız gereken dersi ve takınmamız gereken tavrı: **“Şükür ve kanaat ile talep ve dua ve Rezzâk-ı Rahîmin rahmetine itimad...”** olarak özetliyor. Bunlar Kur’an ve hadisın en çok vurgu yaptığı kavramlardandır.

Sorudaki, **“En aptallar daha rahat besleniyor.”** deniyor. *“Şimdi içimizdeki esnaf veya değişik mesleklerde zengin ağabeyler var, yanlış anlaşılıyor mu?”* ifadesi kanaatın ve tevekkülün ne demek olduğu net anlaşılmadığını gösteriyor. Şu ifadeler bu konuda yeterince aydınlatıcı:

“...yanlış anlama. Tevekkül, esbabı bütün bütün reddetmek değildir. Belki, esbabı, dest-i kudretin perdesi bilip riayet ederek; esbaba teşebbüs ise, bir nevi dua-yı fiilî telâkki ederek, müsebbebatı yalnız Cenâb-ı Haktan istemek ve neticeleri Ondan bilmek ve Ona minnettar olmaktan ibarettir.”(3)

“Tertib-i mukaddematta tevfiz tembelliktir; terettüb-ü neticede tevekküldür. Semere-i sa'yine ve kısmetine rıza kanaattir, meyl-i sa'yi kuvvetlendirir; mevcuda iktifâ, dûn-himmetliktir.”(4)

Çok kısaca söylemek gerekirse, mesele, her şeyi O’ndan bilme ve çalışmayı yine onun kanunu sayıp bir çeşit fiilî dua olarak değerlendirmek, üzerine düşeni yaptıktan sonra sonucu O’ndan ve verdiğiine şükretmektir.

Fakat şu da göz ardı edilmemelidir ki, bazen haram ve helal ayırt etmeden hırsla çalışanlar, tevekkül ve kanatla işi olmayan insanlarda da muvaffakiyet görüyoruz. Bu yukarıdaki kanuna ters görünüyor. Burada insanın ihtiyar sahibi olması ve imtihana tabii oluşu dikkate alınmalıdır.

Yahudi örneğinde olduğu gibi:

- 1)** Cenab-ı Hakk’ın haram kazançlara fırsat vermesi imtihanın gereğidir.
- 2)** Fakat sahip olduğu mal karşılığında neler kaybettiği ve o malın büyük kısmının ona yük olup istifade edemediği.
- 3)** Yine o malın onun için ebedi kayıplara neden olabilmesi de göz önüne alınmalıdır. Bu konuda şu ayet mealleri yeterince aydınlatıcıdır.

“Onların malları ve evlatları seni imrendirmesin. Allah bunlarla ancak, dünyada kendilerine azap etmeyi ve canlarının kafir olarak çıkmasını istiyor.” (Tevbe, 9/85)

“Ey Muhammed! Sen onları bir zamana kadar, gaflet ve şaşkınlıklarıyla baş başa bırak! Kendilerine bol bol verdiğimiz mal ve evlatla onların iyiliğine koştuğumuzu mu sanıyorlar? Hayır onlar farkına varmıyorlar!” (Mü’minun,23/54-56)

Dipnotlar:

-
- (1) bk. [Mektubat, Yirmi Dokuzuncu Mektup Altıncı Risale](#)
  - (2) bk. [a.g.e., Yirmi İkinci Mektup, İkinci Mebhas](#)
  - (3) bk. [Sözler, Yirmi Üçüncü Söz](#)
  - (4) bk. [Mektubat, Hakikat Çekirdekleri](#)